

DESPRE PUBLICAREA TEZELOR DE DOCTORAT

Silviu-Dorin ȘCHIOPU

Abstract

The Romanian Ministry of Education and Research has recently issued an official communication addressed to higher education institutions organizing doctoral university studies, which informed them that the database in which all the doctoral theses defended since 2016 are indexed is to be made public. This communication, after mentioning the protection of personal data in the context of the publication of the doctoral theses and the possibility of the data subject to oppose the data processing for well-founded reasons, states that the reasoned refusal must be submitted until 23 March 2020 to the higher education institutions where the doctoral thesis has been publicly defended. Thus, at first sight, former doctoral students could prevent the publication of the digital form of their thesis on the online national platform relying on the right to object under Article 21 of the General Data Protection Regulation. However, as we will conclude from the analysis of the incident legislation, the option not to have the thesis made available on the national online platform has no basis in Regulation (EU) 2016/679, but in the Romanian Law on National Education and in the Law on Copyright and Neighbouring Rights.

Keywords: *PhD thesis, publication, Romanian Code of doctoral university studies, Romanian National Education Law, Regulation (EU) 2016/679.*

Recent Ministerul Educației și Cercetării a transmis instituțiilor de învățământ superior organizatoare de studii universitare de doctorat o adresă¹ prin care le informa că baza de date în care sunt indexate toate tezele de doctorat susținute începând cu anul 2016, urmează a fi făcută publică, cu mențiunea că platforma² ce urma a fi operaționalizată în acest sens este utilizată pentru evaluarea tezelor de doctorat la nivelul Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și

¹ A se vedea Ministerul Educației și Cercetării, *adresa nr. 84/GP/10.02.2020*, disponibilă la <http://www.uaic.ro/wp-content/uploads/2020/02/MEC-Publicare-teze-de-doctorat.pdf>.

² Aceasta este accesibilă la adresa <https://rei.gov.ro/teze-doctorat>. Potrivit paginii web, platforma națională este administrată de Ministerului Educației și Cercetării (MEC) prin UEFISCDI, instituție publică cu personalitate juridică aflată în subordinea MEC.

Certificatelor Universitare (CNATDCU) și este administrată de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI).

În continuare, adresa preciza că „[...] ținând cont de reglementările privind protecția datelor cu caracter personal în contextul publicării tezelor de doctorat, aceasta (*publicarea* – n.n.) se poate realiza în temeiul art. 6 alin. (1) lit. c) din RGPD³ – prelucrarea este necesară în vederea îndeplinirii unei obligații legale care îi revine operatorului – cu informarea prealabilă a persoanei vizate și *oferirea posibilității de a se opune pentru motive întemeiate* (s.n.), în condițiile legii, precum și cu respectarea principiilor de prelucrare, în special al reducerii la minim a datelor”⁴. Potrivit paginii web a Ministerul Educației și Cercetării⁵ această adresă are ca *temei juridic* (sic!) o notificare a Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal (ANSPDCP)⁶.

În esență notificarea reia o serie de dispoziții ale Regulamentul general privind protecția datelor și subliniază că „persoanei vizate (ale cărei date se prelucrează – dezvăluie) i se garantează *dreptul de opoziție* la prelucrarea datelor, potrivit art. 21 din RGPD, însă acest drept comportă o serie de condiții și anume faptul că persoana vizată are dreptul să se opună, *dar din motive legate de situația particulară în care se află* (și care trebuie dovedite – subl.ns.⁷). Operatorul nu mai prelucrează (dezvăluie) datele cu caracter personal, cu *excepția* cazului în care operatorul demonstrează că are *motive legitime și imperioase* care justifică prelucrarea și care *prevalează* asupra intereselor, drepturilor și libertăților persoanei vizate ori *îndeplinește o obligație legală*⁸. Cel târziu în momentul primei comunicări cu persoana

³ Este vorba de *Regulamentul (UE) 2016/679* al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor), publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 119 din 4 mai 2016.

⁴ A se vedea și *Infra* n. 8.

⁵ Adresa Ministerului Educației și Cercetării transmisă instituțiilor de învățământ superior, data publicării: 18.02.2020, <https://edu.ro/adresa-ministerului-educa%C8%9Biei-%C8%99i-cercet%C4%83rii-trimis%C4%83-institu%C8%9Bilor-de-%C3%AEenv%C4%83%C8%9B%C4%83m%C3%A2nt-superior>. Evident nu răspunsul ANSPDCP, ci prevederile legale constituie temeiul publicării tezelor de doctorat și al drepturilor de care se bucură autorii acestora atât în materia protecției datelor cu caracter personal, cât și în domeniul drepturilor de autor.

⁶ ANSPDCP, *Răspunsul nr. 0002431 din 4 februarie 2020 la adresa Ministerului Educației și Cercetării nr. 07/GP din 9 ianuarie 2020*, https://www.edu.ro/sites/default/files/Notificare%20ANSPDCP_04_02_2020.PDF.

⁷ Sublinierea aparține ANSPDCP.

⁸ Potrivit aceleiași notificări (*in fine*) „[...] având în vedere precizările din adresa dumneavoastră, privind dezvăluirea datelor personale în contextul prelucrării tezelor de doctorat, în măsura în care aceasta reprezintă o obligație legală a autorității publice competente, se poate realiza în temeiul art. 6 alin. (1) lit. c) din RGPD – prelucrarea este necesară în vederea îndeplinirii unei obligații legale care îi revine operatorului – cu informarea prealabilă a persoanei vizate și oferirea posibilității de a se opune pentru motive întemeiate, în condițiile legii [...]”.

vizată, *dreptul* la opoziție este adus în mod explicit în atenția acesteia și este prezentat în mod clar și separat de alte informații”.

În acest context, Ministerul Educației și Cercetării a adresat instituțiilor de învățământ superior *rugămintea* de a posta pe pagina web proprie informarea cu privire la publicarea tezelor de doctorat, cu mențiunea că *refuzul argumentat* urma a se înainta către instituția organizatoare de studii universitare de doctorat unde a fost susținută public respectiva teză. În ciuda accentuării dreptului la opoziție, atât în răspunsul ANSPDCP, cât și în adresa Ministerului Educației și Cercetării, până la acest moment din datele publice⁹ reiese că nici un autor nu s-a prevalat de acest drept (sau cel puțin... nu cu succes).

Pentru cei care s-au aplecat asupra dreptului prevăzut de art. 21 alin. (1) din Regulamentul (UE) 2016/679 explicația este evidentă: persoanele vizate nu dispun de un drept general de a se opune prelucrării datelor lor, însă, atunci când datele cu caracter personal ar putea fi prelucrate în mod legal, persoana vizată se poate opune totuși prelucrării, din motive legate de situația sa particulară, în trei situații¹⁰ dintre care niciuna nu privește ipoteza în care datele sunt prelucrate întru îndeplinirea unei obligații legale ce-i revine operatorului, temei juridic declarat de Ministerul Educației și Cercetării pentru a justifica legalitatea prelucrării datelor cu caracter personal în contextul publicării tezelor de doctorat. Cu alte cuvinte, persoanele vizate nu beneficiază de dreptul la opoziție atunci când legalitatea prelucrării este dată de îndeplinirea unei obligații legale care îi revine operatorului. În plus, potrivit art. 8 alin. (1) și (2) din Legea nr. 190 din 18 iulie 2018 privind măsuri de punere în aplicare a Regulamentului (UE) 2016/679¹¹, prevederile art. 21 RGPD nu se aplică în cazul în care datele cu caracter personal sunt prelucrate în scopuri de cercetare științifică sau în scopuri de arhivare în interes public, în măsura în care dreptul la opoziție este de natură să facă imposibilă sau să afecteze în mod grav realizarea scopurilor specifice iar această derogare este necesară pentru îndeplinirea acestor scopuri.

Scoaterea în evidență a dreptului de opoziție, în ciuda faptului că nu-și găsește aplicarea în situația de față, se datorează prevederilor art. 21 alin. (4) din Regulamentul (UE) 2016/679 potrivit căruia, cel târziu în momentul primei comunicări cu persoana vizată, dreptul la opoziție este adus în mod explicit în atenția persoanei vizate și este prezentat în mod clar și separat de orice alte

⁹ A se vedea <https://rei.gov.ro/teze-doctorat>, pagină web pe care la 3 martie 2020 era menționat: „În această secțiune se pot accesa tezele de doctorat înregistrate în platforma națională sau link-urile la publicație (conform HG 681/2011 cu modificările și completările ulterioare), în funcție de opțiunea studentului-doctorand referitoare la publicarea tezei de doctorat: [...] 0 teze blocate de refuzul justificat trimis de autor pentru nepublicarea tezei de doctorat, conform procedurii, marcate cu culoarea roșie”.

¹⁰ Pentru detalii, a se vedea Silviu-Dorin Șchiopu, *Considerații asupra dreptului la opoziție la persoanele vizate*, în Revista Universul Juridic nr. 5/2019, p. 75-78.

¹¹ Publicată în M. Of. nr. 651 din data de 26 iulie 2018.

informații. Totuși, precum preciza Grupul de lucru instituit în temeiul articolului 29 în Orientările privind transparența în temeiul Regulamentului 2016/679¹², informarea persoanei vizate trebuie să fie „specific to the processing scenario” adică calată pe situația concretă. În timp ce răspunsul ANSPDCP amintește „*excepția* cazului în care operatorul demonstrează că [...] *îndeplinește o obligație legală*”, adresa Ministerului Educației și Cercetării omite a o mai menționa, precizând însă cu deplină candoare că „refuzul argumentat se va înainta către IOSUD până la data de 23 martie 2020”.

Strict din perspectiva protecției datelor cu caracter personal, raportat la prevederile art. 168 alin. (9) din Legea nr. 1 din 5 ianuarie 2011 a educației naționale¹³ care dispune că „teza de doctorat [...] se publică pe un site administrat de Ministerul Educației și Cercetării”, era mai mult decât evident că prelucrarea este necesară în vederea îndeplinirii unei obligații legale care îi revine ministerului. De aceea, nu vedem de ce a fost necesar ca, pentru o chestiune atât de simplă¹⁴, Ministerul Educației și Cercetării să recurgă la consilierea oferită de autoritatea de supraveghere potrivit art. 57 alin. (1) lit. c) din RGPD iar aceasta cu atât mai mult cu cât autoritățile și organisme publice¹⁵, potrivit art. 37 alin. (1) lit. a) RGPD, au obligația de a desemna un responsabil cu protecția datelor al cărui rol nu trebuie subestimat în consilierea operatorului și monitorizarea respectării Regulamentului general privind protecția datelor¹⁶, responsabilii cu protecția datelor neavând totuși un rol exclusiv decorativ în ciuda faptului că legiuitorul român, pentru organismele și autoritățile publice, a prevăzut un regim sancționator nefiresc de blând¹⁷.

Lăsând la o parte chestiunea protecției datelor că caracter personal, să revenim însă la problematica publicării tezelor de doctorat privită din perspectiva Codului

¹² Article 29 Data Protection Working Party, *Guidelines on transparency under Regulation 2016/679*, WP260 rev.01, adopted on 29 November 2017, as last revised and adopted on 11 April 2018, p. 39, document disponibil la https://ec.europa.eu/newsroom/article29/document.cfm?action=display&doc_id=51025. Comitetul European pentru Protecția Datelor și-a însușit orientările WP29 referitoare la Regulamentul (UE) 2016/679 – a se vedea European Data Protection Board, *Endorsement 1/2018 of GDPR WP29 guidelines by the EDPB*, https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/news/endorsement_of_wp29_documents_en_0.pdf.

¹³ *Legea nr. 1 din 5 ianuarie 2011 a educației naționale*, publicată în M. Of. nr. 18 din 10 ianuarie 2011.

¹⁴ Inclusiv aspectele privind informarea persoanei vizate și respectarea principiilor legate de prelucrarea datelor cu caracter personal.

¹⁵ Potrivit art. 2 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 190/2018, în sfera acestei noțiuni sunt incluse și ministerele.

¹⁶ Pentru detalii a se vedea Irina Alexe, *Rolul responsabilului cu protecția datelor în respectarea drepturilor persoanei vizate*, în *Revista română de drept al afacerilor* nr. 3/2019, p. 23-34.

¹⁷ A se vedea Silviu-Dorin Schiopu, *Obligația de păstrare a evidenței activităților de prelucrare a datelor cu caracter personal*, *Revista română de drept al afacerilor* nr. 1/2018, p. 93, și Irina Alexe, *Regimul sancționator prevăzut de Regulamentul (UE) 2016/679 privind protecția datelor cu caracter personal*, în *Curierul judiciar* nr. 1/2018, p. 36-42.

studiilor universitare de doctorat¹⁸ și a legislației în vigoare în domeniul drepturilor de autor. Precum am menționat, Legea nr. 1/2011 dispune că teza de doctorat se publică pe un site administrat de Ministerul Educației și Cercetării, prevedere ce există în forma de bază a acestui act normativ, adică de aproape un deceniu, însă care nu s-a bucurat de o implementare efectivă, în ciuda preluării în art. 66 alin. (1) din Codul studiilor universitare de doctorat. La prima vedere, am putea înțelege că toate tezele urmează a fi puse la dispoziția publicului online de îndată ce respectiva platformă va fi operaționalizată. Totuși, atât Legea nr. 1/2011, cât și Codul studiilor universitare de doctorat conțin câte o precizare, și anume că tezele de doctorat se publică cu respectarea legislației în vigoare în domeniul drepturilor de autor iar protecția drepturilor de proprietate intelectuală asupra tezei de doctorat se asigură în conformitate cu prevederile legii.

Practic se pune problema concilierii caracterului public al tezei de doctorat, aspect prevăzut de art. 168 alin. (9) din Legea nr. 1/2011, cu drepturile recunoscute de Legea nr. 8 din 14 martie 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe¹⁹. Această chestiune a fost limpezită în urmă cu 5 ani când, prin Ordinul de Ministru nr. 5964 din 11 decembrie 2015, în baza recomandărilor primite din partea universităților și Academiei Române, Ministrul Educației Naționale și Cercetării Științifice a stabilit un grup de lucru pentru clarificarea cadrului instituțional și normativ privind controlul calității tezelor de doctorat și aspectele de etică ale cercetării științifice²⁰ iar concluziile raportului grupului de lucru²¹ au fost preluate în Hotărârea Guvernului nr. 134 din 2 martie 2016 pentru modificarea și completarea Codului studiilor universitare de doctorat²².

Astfel, în prezent, potrivit art. 66 alin. (4) lit. c) - e) din Codul studiilor universitare de doctorat:

- dacă studentul-doctorand *nu optează pentru publicarea distinctă* a tezei sau a unor capitole din aceasta, forma digitală a tezei este făcută publică și va putea fi accesată liber pe platforma națională după emiterea dispoziției de acordare a titlului de doctor (tezei i se va atribui o licență de protecție a dreptului de autor);

- dacă studentul-doctorand *optează pentru publicarea distinctă* a tezei de doctorat sau a unor capitole din aceasta, el primește un termen de grație de maximum 24 de luni²³ pentru realizarea acestei publicări²⁴; după expirarea termenului de grație, în

¹⁸ Aprobat prin H.G. nr. 681 din 29 iunie 2011, publicată în M. Of. nr. 551 din 3 august 2011.

¹⁹ Publicată în M. Of. nr. 60 din 26 martie 1996.

²⁰ A se vedea <http://oldsite.edu.ro/index.php/articles/24003>.

²¹ *Raportul grupului de lucru pentru clarificarea cadrului instituțional și normativ privind controlul calității tezelor de doctorat și aspectele de etică ale cercetării științifice*, document disponibil la <http://oldsite.edu.ro/index.php?module=uploads&func=download&fileId=21897>.

²² Publicată în M. Of. nr. 182 din 10 martie 2016.

²³ Spre deosebire de reglementarea agreeată de legiuitor, raportul grupului de lucru avansa un termen de grație de 3 ani.

²⁴ După publicarea tezei sau a unor capitole din aceasta, autorul are obligația de a notifica instituția organizatoare de studii universitare de doctorat asupra acestui fapt și de a transmite *indicația bibliografică* și un *link la publicație*, care vor fi făcute apoi publice pe platforma națională.

cazul în care nu a fost primită la instituția organizatoare de studii universitare de doctorat nici o notificare cu privire la publicarea distinctă a tezei, documentul în format digital devine liber accesibil pe platforma națională cu atribuirea unei licențe de protecție a dreptului de autor.

Prin urmare, caracterul public al tezei de doctorat și necesitatea protejării drepturilor recunoscute de Legea nr. 8/1996 au fost conciliate în sensul că teza de doctorat devine disponibilă online pe site-ul administrat de Ministerul Educației și Cercetării prin UEFISCDI numai în două situații: *fie* studentul-doctorand nu a optat pentru publicarea distinctă, *fie*, deși a optat pentru publicarea distinctă, termenul de grație s-a împlinit fără ca instituția organizatoare de studii universitare de doctorat să fi fost notificată cu privire la publicarea efectivă prin transmiterea indicației bibliografice și a link-ului la publicație, spre a fi menționate pe platforma națională.

Tocmai de aceea platforma distinge între: *a)* tezele pentru care nu s-a solicitat publicarea distinctă (marcate cu culoarea verde); *b)* tezele pentru care s-a solicitat publicarea distinctă și s-a transmis link-ul la publicație (marcate cu culoarea albastră); *c)* tezele pentru care s-a solicitat publicarea distinctă și se află în perioada de grație (marcate cu culoarea galbenă); *d)* tezele pentru care, deși inițial s-a solicitat publicarea distinctă, s-a depășit perioada de grație întrucât nu a fost transmisă indicația bibliografică și link-ul la publicație, astfel că se pot descărca (marcate cu culoarea portocaliu); *e)* tezele blocate de refuzul justificat trimis de autor pentru nepublicarea tezei de doctorat, conform procedurii (marcate cu culoarea roșie)²⁵.

Cercetând platforma națională, *Listă Teze de Doctorat (iunie 2016 - prezent)*, am constatat două anomalii în privința tezelor ce au beneficiat de publicare distinctă. Pe de o parte, la toate aceste teze, pe lângă link-ul către site-ul editurii, este disponibil și link-ul pentru a descărca teza în format electronic astfel cum a fost depusă oficial, pe de altă parte, unele link-uri către site-ul editurii sunt nefuncționale astfel încât este neclar unde și când au văzut lumina tiparului, mai ales că Ministerului Educației și Cercetării, cel mai probabil făcând o greșită aplicare a principiului reducerii la minimum a datelor²⁶, a omis menționarea indicațiilor bibliografice.

Cel din urmă aspect poate și trebuie a fi remediat prin indicarea Descrierii CIP a Bibliotecii Naționale a României pentru tezele de doctorat publicate la editurile din țară, respectiv a unei descrieri echivalente pentru editurile din străinătate (la fel în cazul publicării unor capitole din teză într-o revistă), cu atât mai mult cu cât

²⁵ Evident cea din urmă categorie este iluzorie având în vedere imposibilitatea exercitării cu succes a dreptului la opoziție atunci când prelucrarea este necesară în vederea îndeplinirii unei obligații legale care îi revine operatorului.

²⁶ Totuși „principiul reducerii la minim al datelor este foarte important în România, întrucât majoritatea legilor prevăd obligații pentru operatori, care întemeiază legalitatea prelucrării, dar încalcă în mod vădit minimizarea datelor” – Daniel-Mihail Șandru, *La vremuri noi, principii vechi. Observații critice privind două expresii nou introduse în art. 5 al Regulamentului General privind Protecția Datelor*, în Revista română de dreptul afacerilor nr. 1/2018, p. 83.

art. 66 alin. (4) lit. e) din Codul studiilor universitare de doctorat prevede *expressis verbis* că atât indicația bibliografică, cât și link-ul la publicație sunt făcute publice pe platforma națională.

Faptul că, pe lângă link-ul către site-ul editurii, este disponibil și link-ul pentru a descărca teza în format electronic astfel cum a fost depusă oficial, este în contradicție și golește de conținut prevederile art. 168 alin. (9) din Legea educației naționale ce fac trimitere la legislația în vigoare în domeniul drepturilor de autor. Publicarea distinctă implică încheierea unui contract de editare prin care titularul dreptului de autor cedează editorului, în schimbul unei remunerații, dreptul de a reproduce și de a distribui opera²⁷. Lăsând la o parte prezenta încălcare a drepturilor editorilor, pe viitor care va mai fi interesul acestora de a publica teze de doctorat, dacă acestea oricum devin accesibile online pe platforma națională?

Situația este cu atât mai nefirească cu cât, cel puțin în domeniul științelor juridice, potrivit Standardelor minimale necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior și a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare, cei care aspiră la o carieră didactică sau la una de cercetare trebuie să-și asigure publicarea tezei de doctorat de către o editură din țară cu prestigiu recunoscut în domeniul științelor juridice²⁸.

Deocamdată nu este clar dacă publicarea link-ului pentru a descărca teza în format electronic astfel cum a fost depusă oficial, alături de dovada publicării distincte, este rezultatul unei erori tehnice sau provine dintr-o interpretare a legii de către Ministerul Educației și Cercetării în sensul că, indiferent de publicarea separată, tezele de doctorat devin disponibile online pe platforma națională administrată de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării. Bineînțeles că nu putem împărtăși o asemenea interpretare ce ignoră legislația în vigoare în domeniul drepturilor de autor.

În încheiere ne exprimăm speranța că Ministerul Educației și Cercetării va suprima categoria tezelor marcate cu culoarea roșie²⁹ iar în cazul tezelor de doctorat care au văzut lumina tiparului grație publicării distincte va binevoi a îndepărta link-urile ce permit descărcarea în format electronic și va dispune publicarea indicațiilor bibliografice, adică indicarea Descrierii CIP a Bibliotecii

²⁷ Pentru o analiză pe larg a acestui contract, a se vedea Teodor Bodoașcă, Viorica Cornelia Grăjdeanu, *Contractul de editare în reglementarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe*, în *Revista Universul Juridic* nr. 6/2016, p. 18-50.

²⁸ A se vedea Anexa nr. 25 (Comisia de științe juridice) la *Ordinul Ministrului educației naționale și cercetării științifice nr. 6129 din 20 decembrie 2016*, publicat în M. Of. nr. 123 din 15 februarie 2017.

²⁹ Totuși, această categorie ar putea fi menținută însă numai prin reglementarea situației tezelor de doctorat al căror subiect prezintă un caracter vădit confidențial. În acest sens, a se vedea art. 19 din *Arrêté du 25 mai 2016* fixant le cadre national de la formation et les modalités conduisant à la délivrance du diplôme national de doctorat, disponibil la <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000032587086>.

Naționale a României pentru tezele publicate la editurile din țară, respectiv a unei descrieri echivalente pentru editurile din străinătate.

Nu în ultimul rând ținem să amintim faptul că publicarea online a tezelor de doctorat va trebui să respecte pe viitor și prevederile actului normativ de transpunere a Directivei (UE) 2019/790 a Parlamentului European și a Consiliului din 17 aprilie 2019 privind dreptul de autor și drepturile conexe pe piața unică digitală și de modificare a Directivelor 96/9/CE și 2001/29/CE³⁰.

³⁰ Publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 130 din 17 mai 2019. De asemenea, a se vedea și Daniel-Mihail Șandru, *Protecția datelor (în special Regulamentul general privind protecția datelor) și proprietatea intelectuală*, în Revista română de drept european nr. 3/2019, p. 21-31.